

YENİ
KİTAPLAR
Nezih Erdoğan
İstanbul Şehir
Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Paris'ten Pera'ya Sinema ve Rum Sinemacılar

Yorgo Bozis & Sula Bozis

Çev. Sula Bozis

YKY, İstanbul, 2014, 246 s.

ISBN: 9789750826948

Paris'ten Pera'ya Sinema ve Rum Sinemacılar ilk sayfalarında Yorgo Bozis ve Sula Bozis'in birlikte hazırladıkları ve ilk kez 2011 yılında Atina'da Yunanca yayımlanmış olan çalışmayı Türkçeye yine Sula Bozis kazandırmış. Kitabın daha açılış sayfalarında uzun süredir sorgulanan ve artık geçerliliği kalmadığı düşünülen anlatıların yeniden dolaşıma girdiğini görüyoruz. Örneğin, Patrik İoakim büyük bir hoşgörülle film seyrederken, dini çevrelerin “yasaklamasıyla” Müslüman kadınların 1923'e kadar sinemaya gidemediğinin hiçbir referans verilmeden ileri sürüldüğünü görmek hayal kırıklığı yaratıyor (s. 17). Oysa daha 1910'lu yıllarda gazetelerde yer alan sinema ilanlarında kadınlar matinesi düzenlendiğini, bazı salonlarda ayrı oturan erkek ve kadınların arasına perde çekildiğini, nihayet kadınların bir biçimde sinemaya gidebildiğini biliyoruz. Ali Özuyar ve Serdar Öztürk'ün çalışmalarına bakanlar bu konuda daha fazla belgeye dayanan bilgi edinebilirler. Yine, “II. Abdülhamid döneminde uygulanan sansür, şehrin ışıklandırılmaması ve komprador ekonomik sistemi, o yıllarda film gelişimini engelledi” iddiası (s. 18) eleştirel ve sorgulayıcı bir bakışı davet ediyor. “Film gelişimi” ile tam olarak neyin kastedildiğini bir yana bırakalım; şehrin ışıklandırılmamasından elektriğin gelişiminin gecik-

mesini anlamak gerekiyorsa, elektrikten önce şehrin gazla aydınlatıldığını belirtmek gerekiyor. Bu konuda “Belgium in the Ottoman Capital, from the Early Steps to ‘la Belle Epoque’” (http://www.turc-belge.org/PART1_1-50.pdf) ve Silahtarağa Elektrik Santrali 1900-2004 (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları) başlıklı çalışmalara bakılabilir. Ayrıca, şehrin elektrikleendirilmesinden çok önce film gösterimleri elektrik üreten jeneratörler yardımıyla gerçekleştirilmekteydi. Yine, erken dönem gazete ilanlarına baktığında jeneratör kullanımının hayli yaygın olduğunu, sinema mekânlarının da bu yolla aydınlatıldığını öğreniyoruz.

Bu da önemli ve güçlü yayınevlerimizin bile hem editoryal hem de redaksiyon süreçlerinde daha titiz olmaları gereğini gözler önüne seriyor. Bir başka editoryal özensizlik örneği, başında türbanla Kenan Artun ile Sezer Sezin’i birbirine sarılmış vaziyette gösteren bir fotoğrafın altına “Ömer Lütfi Akad filmin görüntü yönetmeni Lazaros Yazıcıoğlu ile birlikte” yazılmış olması (s. 56). Üstelik Akad’ın tam adı Lütfi Ömer Akad idi (yönetmenin isimlerinin sıralanmasında sık sık meydana gelen bu karışıklıktan bezip Ömer adını terk ettiği söylenir).

İyi haber; hayal kırıklığı uzun sürmüyor, sadece birkaç sayfa sonra sanki başka bir el kalemi eline alıyor ve Rum sinemacıların hikâyesi yerleşik anlatıların ötesine geçen bir mecraya dökmekle kalmıyor, o ana kadar tökezleyip duran dil de akmaya başlıyor. Hepsinden önemlisi, yazarların Rumca/Yunanca bilmeyenlerin mahrum kaldığı gazete ve diğer periyodik yayınlardan oluşan muazzam bir arşivin verilerini cömertçe sunmaları. 1890’lı yıllardan başlayarak taranan periyodikler, kültür tarihinin bilinen yazarlarının (Alus, Sadoul, And, Üsdiken, vb.) düştükleri notlar ve birinci elden, ikinci elden tanıklarla yapılan görüşmeler bir araya getirildiğinde, ortaya modernleşmenin belli bir dönemde, teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel bağlantıları içinde hayat bulmuş insan hikâyeleri üzerinden Türkiye’de sinemanın macerası çıkıyor. Bu macera basitçe sinemanın değil, toplumsal-kültürel dokunun etnik / milli / dinî kimlikler etrafında nasıl ilmeklendiğinin de tarihini veriyor bize. Kitabın bölüm başlıkları daha çok sinema ve tiyatro binaları ve işletmecileri üzerinden sıralanıyor. Fotoğraf, afiş, vb. gibi görsel materyallerin de zenginleştirdiği kitabın sonunda tutarlı ve sistemli bir kaynak-

ça, özel adlar dizini ve film adları dizini yer alıyor. Arada Ayastefanos Abidesinin Yıkılışı ve ünlü Manaki Kardeşlerin “Yunan asıllı” olmaları gibi tartışmalı konuların sorunlu biçimde tekrar edilmesi çalışmanın değerinden fazla bir şey eksiltmiyor. Erken sinemayla, kültür tarihiyle, bu topraklarda sinemanın ilk yıllarıyla ilgilenenlerin, hele araştırmacıların kayıtsız kalamayacakları benzersiz bir çalışma.